

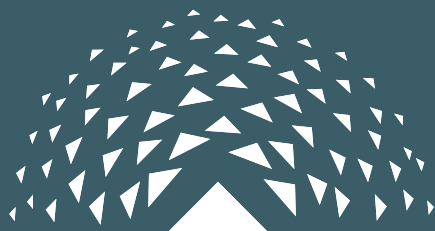
KKI
ELEMZÉSEK

KE-2022/71.

Változások a francia–marokkói kapcsolatokban

Changes in Franco-Moroccan Relations

FEJÉRDY GERGELY

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

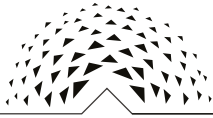
Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Fejérdy Gergely, 2022.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2022.71>

Összefoglalás: A francia–marokkói kapcsolatok jelenét nagymértékben meghatározzák a történelmi gyökerek, mindenekelőtt a protektorátus időszaka, illetve az 1956-ban elnyert függetlenség után is megmaradó francia befolyás. A francia, részben paternalista politika mellett legfelsőbb szinten kialakított szívélyes jó viszony meghatározóan formálta a kétoldalú kapcsolatokat. A 21. századra azonban jelentős változások figyelhetők meg. Minden jel arra utal, hogy a megszokott szoros francia–marokkói kapcsolat fellazulóban, átalakulóban van. Rabat egyre egyértelműbben egyenrangú félként kíván fellépni Franciaországgal fennálló viszonyában. Marokkó ráadásul a nyugat-afrikai térség legerősebb központjaként és az egész déli kontinens meghatározó hatalmaként az arab világ egyik szószólója kíván lenni. Mindezzel párhuzamosan az egykori gyarmattartókkal, többek között Franciaországgal szembeni afrikai ellenérzéseket sem tudja, akarja Rabat minden esetben korlátozni. Jól lehet, Párizs erős gazdasági és kulturális pozíciókkal rendelkezik Marokkóban, kénytelen az új kontextust figyelembe véve megújítani politikáját az észak-afrikai ország vonatkozásában. Ez a reflexió megkezdődött, amelyben fontos állomás lehet Macron elnök januárban várható marokkói látogatása.

Kulcsszavak: Franciaország, Marokkó, Észak-Afrika, Emmanuel Macron, energiapolitika, vasút

Abstract: *The present situation in Franco-Moroccan relations is largely determined by its historical roots, above all the protectorate period and the influence of France, which continued after independence in 1956. The cordial good relations established at the highest level, alongside the partly paternalistic French policy, have moulded bilateral relations. However, the 21st century has seen significant changes. All the signs are that the usual close Franco-Moroccan relationship is in flux and in transition. Rabat is increasingly seeking to act as an equal partner in its relations with France. Moreover, as the strongest centre in the West African region, Morocco aspires to be the dominant power on the entire Southern Continent and a voice for the Arab world. At the same time, Rabat cannot and does not always want to limit African resentment against former colonial powers, including France. Paris, which may well have strong economic and cultural positions in Morocco, is obliged to renew its policy towards the North African country in the new context. This reflection has begun, and President Macron's visit to Morocco in January could be an important step in this process.*

Keywords: France, Morocco, North Africa, Emmanuel Macron, energy politics, railways

TÖRTÉNELMI GYÖKEREK

Franciaország és Marokkó jelenkori kapcsolatának háttérében egyértelműen jelen van az elmúlt bő egy évszázad történelme, amelyet – az összefüggések jobb megvilágítása érdekében – érdemes felidézni. A két ország a fezi szerződés 1912. március 12-i megkötését követően hivatalosan is alá- és fölrendeltségi viszonyba került. Abd al-Hafiz szultán lemondott országa szuverenitásáról, amely így hivatalosan is francia protektorátus területté vált. Párizs elsőként Hubert Lyautey tábornokot küldte egyfajta katonai kormányzóként a helyszínre, aki számos óvatos, a helyi marokkói szokásokat és kultúrát tiszteletben tartó intézkedésével és többek között Rabat egyfajta politikai fővárossá tételével meghatározó és inkább pozitív emléket hagyott az országban.

Marokkó függetlenségét negyvennégy évvel később, 1956. március 2-án ismer-
te el Franciaország. Egy hónappal ezt követően a Spanyolország ellenőrzése alatt
lévő tengerparti területek és Tanger április 7-én szintén teljesen szabaddá vált.
Franciaország Marokkó függetlenné válása után is jelentős befolyást gyakorolt az
Észak-Afrikai állam életére. Az uralkodó, V. Mohammed, majd fia II. Hasszán
részben a francia közbelépésnek köszönhetően hatalmukat. Az 1950-es évek
végén kitört törzsi lázadásokat, amelyek az újonnan függetlenné vált állam bel-
ső stabilitását fenyegették, francia katonai segítséggel verték le. Franciaország
hadserege szerepet játszott abban is, hogy a II. Hasszán ideje alatt létrejött Kirá-
lyi Fegyveres Erők vezérkara Afrika egyik legerősebb fegyveres ereje lett. Ennek
a testületnek a felállításában és kiképzésében jelentős szerepet vállalt a francia
katonai vezetés, emellett fegyverrel is ellátták őket. Marokkó gazdasági téren is
számos módon függött Franciaországtól. Ugyan Rabat kilépett a francia frank
zónájából, mégis a kereskedelem és a befektetések területén is jelentős súlyt
képviselt Franciaország. Az 1960-as évek elején az észak-afrikai ország export-
jának 49 százalékát francia piacon értékesítette, és az innen származó import-
ja is az összes behozatal 42 százaléka volt. Ebben az időszakban a marokkói
magánbefektetések 22,5 százaléka francia volt, főleg nagyobb franciaországi
vállalatok gyakoroltak jelentős befolyást. Az a tény, hogy Rabat támogatta az
algériai függetlenségi háború franciaellenes erőit, átmenetileg elhidegítette a
két ország viszonyát, de 1962 után lépések történtek a bilaterális kapcsolatok
megerősítésére. Az első magasszintű hivatalos látogatásra is ekkor, 1963 júni-
usában került sor, amikor II. Hasszán király Párizsba utazott. Charles de Gaulle
nagy pompával fogadta a marokkói uralkodót, abban a reményben, hogy az ifjú
királyon keresztül Franciaország befolyását meg tudja erősíteni az országban
és egyben az arab világban is. Ekkor alakult a francia–marokkói [szenátusi baráti](#)
csoport és a nemzetgyűlési baráti csoport is. Mindkettő a legnépesebb ilyen
jellegű szerveződések közé tartozott a francia parlamentben. Szintén ekkor
született az az egyezmény, amely a francia munkaerőhiány mérséklésére nagy-
számú marokkói munkavállaló toborzását tette lehetővé. Az 1963 nyarán aláírt
[dokumentum](#) következtében jelentős bevándorlás indult meg Marokkóból

Franciaországba, amelynek következményei máig kihatnak a kétoldalú kapcsolatokra. II. Hasszán hivatalos látogatása után két évvel Párizs és Rabat viszonyába súlyos konfliktust hozott a marokkói ellenzéki politikus, Mehdi Ben Barka 1965. október 29-én történt párizsi eltűnése, amelynek konkrét körülményeit máig nem sikerült kielégítően feltárni.

MAROKKÓ MINT A FRANCIA– AFRIKAI KAPCSOLATOK MODELLJE

Charles de Gaulle után Georges Pompidou, majd pedig Valéry Giscard d'Estaing francia elnökök idején a kisebb nézeteltérések – többek között a Marokkó által el nem ismert Mauritánia és itt lévő francia vállalatok miatt kialakult konfliktusok – ellenére a kétoldalú viszonyrendszer jelentősen megerősödött. 1975-ben először látogatott francia államfő az ekkor már közel két évtizede független országba. Valéry Giscard d'Estaing Rabatban [elmondott beszédében](#) hangsúlyozta, hogy Párizs számára a Marokkóval fennálló kétoldalú kapcsolat az afrikai–francia viszony egyfajta modellje. Franciaország meg is próbált erőteljesen támaszkodni Rabatra Afrikában. Ennek egyik jele volt, hogy 1977-ben és 1978-ban Párizs kérésére Marokkó bekapcsolódott a harcba az akkor még Zairének nevezett ország – ma Kongói Demokratikus Köztársaság – területén található Katanga régióban fekvő Kolwezi bányavárost támadó lázadókkal szemben. A két ország közötti jó viszonyt az is jól mutatta, hogy a francia hírszerzés (SDECE) által létrehozott, három arab országot magába foglaló szoros titkosszolgálati együttműködés, az ún. „Safari club” tagja között Marokkó is ott volt. Az 1973-tól létrehozott, 1990-ig évente, később három esztendőként megtartott Franciaország–Afrika-csúcstalálkozó fontos szereplője volt mindvégig az észak-nyugat afrikai állam, 1988-ban pedig Casablanca adott otthont az értekezletnek.

Mindeközben a gazdasági kapcsolatok is megszilárdultak a két ország között. Az 1950-es évekhez képest ugyan csökkent a részesedése, de Franciaország 1980-as évekre is megőrizte [kereskedelmi pozícióját](#). Az összes marokkói export több mint 30 százaléka irányult az egykori gyarmattartó nagyhatalomhoz, miközben innen származott a behozatal egynegyede is. Franciaország 2012-ig első számú kereskedelmi partnere maradt Rabatnak, amelynek pénzben kifejezett értéke folyamatosan növekedett. Párizs számára szintén pozitív eredmény volt, hogy Marokkóban a függetlenség utáni évtizedekben folyamatosan a legnagyobb befektetőként tudott fellépni, és ezen keresztül egyfajta befolyást is tudott gyakorolni.

Az 1970-es években a különösen is kiválónak mondható kapcsolatokat rövid időre beárnyékolta a szocialista párt jelöltjének, François Mitterrand-nak 1981-es hatalomra jutása. A politikai szinten megjelenő aggodalmak ellenére lényeges változások ekkor sem történtek a Párizs és Rabat között fennálló viszonyban. A francia elnök hivatalos látogatásai 1983-ban és 1987-ben inkább pozitív visszhangra

találtak, még akkor is, ha Párizs részéről már ekkor az emberi jogok kérdése markánsan megjelent a tárgyalásokban, ami némi bizalmatlanságot hozott a két ország kapcsolataiban. 1991-ben jelent meg Gilles Perrault „Notre ami le Roi” (Barátunk a király) című könyve, amely Marokkó belpolitikai viszonyairól ír erős kritikával, és a Mitterrand korszak végére feszültségeket eredményezett Párizs és Rabat között.

A FRANCIA–MAROKKÓI KAPCSOLATOK FÉNYKORA

Jacques Chirac hatalomra jutása újabb lendületet hozott Marokkó és Franciaország kapcsolatában. 1997-ben többek között bevezetésre kerültek a magas szintű bilaterális találkozók, amelyek kétévente az államfők jelenlétében zajlanak, és amelyek lehetőséget adnak a kétoldalú kapcsolatok minden területén a rendszeres egyeztetésekre. Az utolsó ilyen találkozó, a tizenötödik, 2019-ben volt.

1999-ben, néhány nappal halála előtt II. Hasszán – és rajta keresztül Marokkó – Chirac elnök díszvendégeként volt jelen a július 14-i ünnepeken Párizsban. Az észak-afrikai ország királyának elhunytja után a francia államfő afrikai körútját megrövidítve személyesen vett részt a temetésen. Chirac kiváló kapcsolatokat ápolt II. Hasszán utódjával, VI. Mohammed királlyal is, akinek első hivatalos külföldi útja Párizsba vezetett 2000-ben. A francia államfőt, aki rendszeresen pihent Marokkóban – különösen újév táján a király által kölcsönadott rezidencián –, az ország kifejezett barátjaként tartották számon, habár egyesek kritizálták „paternalista” magatartása miatt. A magas szintű jó kapcsolatok a francia–marokkói gazdasági viszonyrendszerre pozitív hatást gyakoroltak, amely ebben az időszakban is fontos szerepet kapott. 2003-ban az észak-afrikai ország Franciaországba tartó exportja még mindig meghaladta a 33 százalékot és az import is 20 százalék felett volt. A 2000-es évek elején a marokkói külföldi befektetések 50 százalékát Franciaország biztosította. Egy 2005-ben keletkezett [francia szenátusi jelentés](#) szerint a gazdaságfejlesztési pénzek egyharmada szintén francia támogatásokból állt össze. 2003-ban 550 megtelepedett francia vállalatot tartottak számon, de további több száz cégnek volt érdekképviselője az országban. 2002-ben megállapodást kötött a két ország kereskedelmi és iparkamarája, hogy tovább erősítik együttműködésüket. A turizmus különösen is fellendült ebben az időszakban, kétmillió francia turista kereste fel Marokkót évente. 2001-től a [francia decentralizáció jegyében](#) megerősítést nyertek a települések közötti és a regionális szintű együttműködések is.

A Chirac korszak után Nicolas Sarkozy elnöksége alatt is fennmaradt a szoros viszony a két ország között. A francia államfő már 2007 őszén hivatalos látogatást tett Marokkóban, ahol hárommilliárd euró értékű szerződéseket kötött. Többek között gyorsvasút (TGV) kiépítésére (pl. SNCF, Alstom, Vinci vállalatok vettek ebben részt), illetve hadihajóra (FREMM) és más katonai felszerelésekre szóló

marokkói megrendelésekből állt össze ez a nagy összeg. Ekkor született döntés arról is, hogy Marokkó fontolóra veszi francia fejlesztésű nukleáris erőművek építését. Párizs számára az egyetlen csalódást az okozta ekkor, hogy Rabat egyértelműen amerikai F-16-os repülőket vásárlása mellett döntött, és nem a Rafale-t választotta. Az a tény, hogy a francia államfő marokkói származású igazságügy-minisztert nevezett ki Rachida Dati személyében, tovább erősítette a két ország viszonyát. Nicolas Sarkozy – elődjéhez hasonlóan – különösen is fontos partnerként kezelte az észak-afrikai országot, nem véletlen, hogy 2008-ban a kérészetű Mediterrán Uniót is Tangerben jelentette be. A francia elnök nemzetközi szinten is egyfajta ügyvédje volt Marokkónak, Rabat külpolitikai céljaiért – különösen a Szahara kérdésében – mindig síkra szállt. A 2011-ben kitört arab tavasz és a líbiai háború idején Párizs támogatta a marokkói király által indított reformokat, és nagyra értékelte az ország stabilitását a régióban. Sarkozy négyszer tett magánlátogatást az országban családjával, és VI. Mohammed kitüntetett barátsággal fogadta mindannyiszor.

A BIZALOMVESZTÉS ELSŐ JELEI A KÉTOLDALÚ KAPCSOLATOKBAN

2014-ben, François Hollande elnöksége idején a kétoldalú politikai kapcsolatok korábban nem tapasztalt mélypontra jutottak. A marokkói hírszerzés vezetőjét, Abdellatif Hammouchit ugyanis, NGO-k vádjai alapján (miszerint kényszervallatást alkalmaz a kihallgatásoknál), egy francia bírósági döntésre hivatkozva a rendőrség le akarta tartóztatni franciaországi tartózkodása idején. Ez az incidens hosszú hónapokra jegelte a két ország viszonyát. François Hollande elnök ráadásul az emberi jogok tiszteletben tartásának kérdését is zászlajára tűzte, ami nem segített rövid távon a viszonyok rendezésében. 2015-től, a francia elnök marokkói látogatása után javult a két államfő és ezen keresztül a két állam viszonya, amihez jelentősen hozzájárultak az ebben az évben elkövetett súlyos franciaországi terrortámadások is. Párizs és Rabat ebben az időszakban megerősítette terrorizmusellenes együttműködését. Hollande elnök azonban csak mandátuma végén tudott személyesen is baráti viszonyt kialakítani VI. Mohammeddel.

A politikai kapcsolatokban tapasztalható visszaesés nem hozott számottevő változást a gazdaság területén, habár 2012-től Spanyolország maga mögé utasította Franciaországot, amely így csak a második legfontosabb exportőre és importőre lett Marokkónak. A francia részesedés az észak-afrikai ország piacaiból érzékelhetően csökkenésnek indult a 2000-es években. Franciaország részesedése a marokkói import [területén 26 százalékról](#) 12,5 százalékra csökkent 2015-re. Ez a visszaszorulás az exportnál is megfigyelhető. Franciaország azonban a befektetések területén továbbra is a legfontosabb partnere maradt Marokkónak. 2015-ben 750 vállalat több mint 80 ezer főnek biztosított

megélhetést. Még ha ezek a számok is visszaesést mutatnak is az 1990-es évekhez képest, amikor még több [mint 1000 vállalat jelenlétéről](#) számoltak be a akkori statisztikák, nem vonható kétségbe, hogy Franciaország a legjelentősebb befektető az országban. Többségben az ipari (55%) és a szolgáltatási szektorban (33%) működtek francia vállalatok. A francia fejlesztési alap (AFP), amely fejlődő államoknak nyújt támogatást, 2014 és 2016 között a legtöbb pénzt (600 millió eurót) Marokkónak biztosította azzal a céllal, hogy segítse elérni a hosszú távú gazdasági növekedést és a nagyobb társadalmi kohéziót. Francia részről a turizmus is meghatározó tényező maradt a két ország viszonyában, még akkor is, ha 2010-hez képest némi csökkenés volt megfigyelhető már néhány évvel később is. 2015-ben még így is a legtöbb turista francia volt – [3,3 millió fő](#) – Marokkóban.

KÉTIRÁNYÚ ÁTTELEPÜLÉSEK ÉS AZ ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÁS KÉRDÉSE

François Hollande elnöksége idején jelentősen megnőtt mindkét irányban az áttelepülések száma is. Marokkó lett a nyolcadik legnépszerűbb letelepedési célország, ahova a franciák szívesen költöznek. 2016-ban [52 728 francia állampolgár](#) élt az észak-afrikai országban. Elsősorban az idősebb korosztály választja ezt az országot, mivel a franciaországi átlagnyugdíj is különösen jó életkörülményeket biztosít, miközben hazájuktól nincsenek távol, és különösebb nyelvi akadályok sincsenek, hiszen a lakosság jelentős része beszéli a nyelvüket. Sok francia a megnövekedett megélhetési költségek, elsősorban a drága ingatlanárak miatt választja ezt az országot. A francia nyugdíjasok körében [a negyedik legnépszerűbb](#) letelepedési célországgá vált Marokkó az utóbbi években. Vannak, akik csak szezonálisan, télen, a fűtési szezonban költöznek át Marokkóba. Ez a tendencia 2022-ben az energiaválság miatt felerősödött.

Mindeközben Franciaországban már 1,5 millió marokkói állampolgárt tartottak nyilván, akik között nagyjából 600 ezer kettős állampolgár van. Összehasonlításként érdemes megjegyezni, hogy 2014 előtt alig félmillió marokkóiról számoltak be a statisztikák. A közzétett számoknál nem mindig egyértelmű, hogy a kettős állampolgárokat hova sorolják, de még így is erőteljes növekedés figyelhető meg. A változás több okra is visszavezethető, miközben megállapítható, hogy mindez egyre inkább feszültség tárgyát képezi a kétoldalú kapcsolatokban. A 2010-es évektől egyre nagyobb számban érkeznek Franciaországba illegálisan az észak-afrikai országból, illetve számosan vannak, akik nem térnek vissza hazájukba, miután lejárt a vízumuk. Párizs és Rabat között a kérdés eleinte lappangó, majd egyre komolyabb nyílt feszültséget eredményezett. A legnagyobb problémát a kísérő nélküli kiskorú személyek robbanásszerű, illegális úton zajló megjelenése okozza. Pontos adat ugyan nem áll rendelkezésre, de az NGO-k

[16 000 és 40 000](#) közötti számokat emlegetnek. A helyzetet nehezíti, hogy a Franciaországból kitoloncolni kívánt személyek jó részét Marokkó nem kívánja visszafogadni. Többek között ezért is kezdett kemény vízumpolitikába Párizs 2021-ben. Rabat tiltakozása ellenére a beutazási engedélyek kiadását papíron 50 százalékkal, a valóságban 35 százalékkal csökkentette a francia kormány. A kétoldalú kapcsolatokat az illegális marokkói bevándorlás okozta feszültségek mellett az sem segíti, hogy Emmanuel Macron inkább pragmatikus, és elődeihez képest kevésbé helyez hangsúlyt az észak-afrikai országgal fennálló viszonyra.

FOKOZATOS TÁVOLODÁS ÉS SÉRELMEK A FRANCIA–MAROKKÓI KAPCSOLATOKBAN

Ugyan a 2017-ben megválasztott elnök elődeitől eltérően elsőként nem Algériába, hanem Marokkóba utazott, azonban mindössze egyetlen estét és éjszakát töltött a vendéglátójánál. 2018-ban ismét csak villámlátogatást tett az észak-afrikai országban a Tanger–Casablanca-gyorsvasútvonal átadásakor. Macron azóta, immáron három éve nem járt Marokkóban. Tervben volt 2019-ben, hogy a Kenitrában elkészült Peugeot (PSA) gyár megnyitóján részt vesz, de végül egyéb elfoglaltságára, majd 2020-tól többször is a járványra hivatkozva visszamondta az utazást. 2022. október 18-ra ismét be volt tervezve egy hivatalos elnöki látogatás, de végül ez is lemondásra került. A legfrissebb információk szerint Macron 2023 januárjában utazik majd Marokkóba. VI. Mohammed ugyan többször is megfordult Franciaországba, sőt 2022-ben az Eiffel-torony lábánál rezidenciát is vásárolt, valamint Párizsba végeztek rajta szívműtétet is, valójában 2018 óta nem tett hivatalos látogatást a francia fővárosban. A miniszteri szintű találkozók ugyanakkor nem szünetelnek, csak a Covid-időszak alatt maradtak el hosszabb időre. Évente három-négy ilyen kölcsönös látogatásra is sor került. Legutóbb 2022. december 15–16-án [a francia külügyminiszter](#) járt Rabatban Macron közelgő útjának előkészítése céljából.

MAROKKÓ SÉRELMEI

Marokkó részéről nagy bizalmatlanságot szül egyrészt a francia szigor a vízumkiadások kapcsán, másrészt Párizs ellentmondásos hozzáállása a Szahara kérdéséhez. Külön negatívan értékelték Rabatban, hogy Franciaország az elmúlt hónapokban Algériát helyezte előtérbe. Macron elnök legutóbb 2022. augusztus 25. és 27. között tett hivatalos látogatást ebben a szomszédos országban, amely éppen hatvan éve nyerte el függetlenségét. Mint ismeretes, Algéria és Marokkó között különösen is feszült a viszony.

Az észak-afrikai királyság azt sem nézte jó szemmel, hogy Párizs a szokásoktól eltérően közel három hónapon át nem nevezett ki új nagykövetet Rabatba. Ez annál is inkább meglepő volt, mert 1956-tól, amikor a diplomáciai kapcsolatok létesültek a két ország között, Franciaország mindig ügyelt arra, hogy jelentős személyiségeket nevezzen ki a külképviselet élére. A nagykövetek között találjuk többek között Alexandre Parodit (1957–1960), aki a II. világháború alatt az ellenállási mozgalom jelentős személyiségei közé tartozott, 1946-ban ENSZ-nagykövetként dolgozott, majd a Francia Külügyminisztérium főtitkára lett, valamint közvetlenül rabati állomáshelyének elfoglalása előtt NATO-nagykövet volt, 1960 után pedig miniszteri tárcát is kapott. Utódja Roger Seydoux de Clausonne volt, aki a híres francia protestáns diplomata család tagja, illetve Franciaország egyik legismertebb felsőoktatási intézménye, az Institut d'études politiques de Paris (SciencesPo) főigazgatója volt. Az összes név felsorolása nélkül is megállapítható, hogy Rabat Párizs számára kiemelt állomáshelynek számított az elmúlt hatvan évben mindvégig. Franciaország ugyan csak 2022. december közepén jelentette be hivatalosan az új nagykövet személyét, a választás ismét szimbolikus. [Hélène Le Galt](#), a külképviselet első női vezetőjéből három hónappal távozása után a Business France főigazgatója, [Christophe Lecourtier](#) fogja váltani Rabatban. Lecourtier jól ismert és [fontos szereplője az afrikai–francia gazdasági](#) kapcsolatoknak, 2017-től vezette Franciaország nagy, állami nemzetközi befektetési ügynökségét, amely többek között vállalatoknak segít külföldi terveik megvalósításában. A kijelölt nagykövet személye tehát szimbolikus, és jól mutatja, hogy Párizs a gazdasági szálak megerősítésre törekszik.

FRANCIA SÉRELMEK

Franciaország is egyre óvatosabb Marokkóval szemben. A francia vezetés úgy érzékeli, hogy Rabat Afrikában olyan gazdasági és politikai offenzívát folytat, amely egyre nyilvánvalóan Párizs érdekeit sérti. Marokkó látványosan diverzifikálja az utóbbi években nemzetközi kapcsolatait. A Covid alatt kínai vakcinákat vásárolt, a nukleáris energia területén pedig [orosz SMR felépítése](#) látszik egyre valószínűbbnek, habár ebben még nem született végleges döntés. Marokkó a védelmi területen is diverzifikálta kapcsolatait, és többek között [Izraellel is együttműködési megállapodást](#) kötött 2021-ben. 2022 nyarán Rabatba látogatott az izraeli vezérkari főnök, és honfitársai megfigyelőként először vettek részt amerikai és marokkói szervezésben katonai hadgyakorlaton (Afrikai oroslán 2022). Rabat 2023-ban fogja megnyitni nagykövetségét Tel-Avivban. Párizst aggasztja az egyre szorosabb marokkói–izraeli kapcsolat, mert azontúl, hogy védelmi ipari üzletekből szorítja ki Franciaországot, az egykori gyarmattartó állam befolyását is csökkenti Afrikában. A francia vezetés Marokkóval kapcsolatos óvatosságát az is indokolja, hogy a 2021 nyarán a nemzetközi sajtó által leleplezett [Pegasus kémprogram](#) által figyelt

telefonszámok között többszáz francia is volt, köztük magáé Emmanuel Macroné is, és ugyan egyelőre hivatalosan nem bizonyított, de erős a gyanú, hogy a lehallgatás mögött Rabat állt. Párizst ráadásul irritálja az Európai Parlamentben kiobbant korrupciós botrány is, hiszen egyre nyilvánvalóbb, hogy ebben [Marokkó is érintett, ráadásul nem egyszer francia](#) személyeken keresztül.

FŐBB GAZDASÁGI MUTATÓK A FRANCIA–MAROKKÓI RELÁCIÓBAN

Franciaország számára talán az a leginkább zavaró tényező, hogy Marokkó egyre inkább egyenrangú félként kíván fellépni, ezért egyre kevésbé lehetséges a klasszikus francia paternalista politika folytatása. Rabat nem csupán hasonló elbírálást vár, hanem mint vetélytárs is megjelenik, ezért Franciaország megpróbálja menteni, ami menthető. A franciák jelentős gazdasági súlya Marokkóban jelenleg még kellő mozgásteret biztosít ahhoz, hogy Párizs a csökkenő befolyását megfelelő intézkedésekkel lassítani tudja, de egyre kevesebb az esély, hogy teljesen megállítsa ezt a folyamatot. A kereskedelmi kapcsolatok töretlenül élénkek, Franciaország továbbra is a második helyen áll a marokkói export és import területén. Az észak-afrikai állam egykori gyarmattartó országába irányuló kivitelének pénzben kifejezett értéke jelentősen növekszik az elmúlt években, 2021-ben [7,52 milliárd](#) dollár volt. Ezzel párhuzamosan a Marokkóba irányuló francia export viszonylag egyenletesen alakult az elmúlt esztendőben, 2021-ben [6,19 milliárd](#) dollárt tett ki. Párizs számára azonban nehézségeket okoz, hogy az utóbbi években a kétoldalú kapcsolatokban megjelent kereskedelmi deficitet, amely már az egymilliárd dollárt súrolja, ki tudja egyenlíteni.

A közvetlen külföldi tőkebefektetések tekintetében azonban Franciaország az első helyen áll Marokkó függetlenné válása óta. 2022-ben az észak-afrikai országba érkező [külföldi befektetések 40 százalékát](#) sikerült a franciáknak realizálni, ez 4 százalékpontos növekedés az elmúlt évekhez viszonyítva. A francia nagyvállalatok (CAC40) többsége (34) évtizedek óta jelen van, így pl. a TotalEnergies 1927-től, és 350 benzinkútjával meghatározó tényező az országban, de az Atlanti-óceánban a közelmúltban felfedezett, Marokkó partjainál található kőolaj kitermelésében brit vállalatok érdekeltek. A Nigériából Európába tartó, Rabat által kezdeményezett [gázvezeték megépítése iránt](#) érdeklődést mutat ugyan Franciaország, de Kínának és Oroszországnak az érdekeltsége is igen jelentős, ami a francia mozgásteret korlátozza. Marokkó ráadásul megpróbálja a lehető leginkább kizárni a külföldi vállalatokat ebből a projektből, illetve Rabat és Algír szembenállása szintén kedvezőtlen kontextust teremt Párizs számára. Franciaország aggódva figyeli, hogy a nagyberuházásoknál [Kínával találja magát szemben](#), példa erre az Agadir–Marrákes-gyorsvasútvonal megépítése, illetve a Tanger–Casablanca- vonal Marrákesig való meghosszabbítása kapcsán. A tervek megvalósításhoz Rabat számára jelentős hitelfelvételre is

szükség lenne, amelyet viszont nem fog tudni Franciaország biztosítani. Párizs ugyan lobbizik, hogy elnyerje ezeket a projekteket, de egyre kevesebb az esély rá, hogy mindkét projektet megkapja.

Marokkóban viszont jelen van több nagy francia járműgyártó, a Renault Tangerben, a Peugeot Kenitrában, a Véolia a közlekedési infrastruktúra területén, az Alstom a vasúti kocsik és a villamosok szállítója. Mindeközben az országban működő második legnagyobb telefonszolgáltató cég, az Orange Maroc többségi tulajdonosa a francia anyavállalat. Franciaország jelen van az élelmiszeriparban, a vendéglátóiparban, az építőiparban és jelentős szerepet játszik a szolgáltatászektorban. Olyan cégek, mint a Fnac, a Leader Prise, a Decathlon szintén jelen vannak az észak-afrikai országban. A napenergia- és szélenergia-szektorban is jelentős érdekeltségekkel bír Franciaország. Összesen közel 800 francia vállalat játszik jelentősebb szerepet Marokkóban. A nagy számok mögött azonban számos területen látszik, hogy Franciaország súlya visszaszorulóban van. Így például a bankszektorban a francia jelenlét csökkenése figyelhető meg. A korábban három nagy bank: a Société Générale, a Crédit Lyonnais és a BNP súlya jelent s mértékben csökkent az országban, ráadásul [Afrikában számos országban](#) Franciaország helyét ezen a területen Marokkó vette  t. A francia [fegyverelad sok is visszaszorultak](#) az utóbbi időben. 2020-ban m g 425 millió euró értékben rendelt Rabat Franciaors gt l, 2021-re ez 95 millió euróra csökkent. A francia fegyverek helyét egyértelműen az amerikaiak vették  t.

Mindezzel párhuzamosan nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy m k zben a francia gazdaság egyre több kih v val találja szembe magát, az  szak-afrikai ország befektetései Franciaors gban jelentősebb növekedést mutatnak. 2021-ben már Marokkó volt a legnagyobb  szak-afrikai befektető, az összes ebből a térségből  rkezt  befektetés [40 százaléka volt ehhez az országhoz](#) köthető. P rizsnek figyelembe kell vennie azt a tényt is, hogy a külföldön élő marokkóiak pénzügyi átutalásai tekintetében Franciaors g továbbra is messze az első helyen áll.

A FRANCIA NYELV MAROKKÓI TÉRVESZTÉSÉNEK ELSŐ JELEI

A francia–marokkói kapcsolatok látványos fordulóponthoz érkeztek a közelmúltban. Az egykori protektorátus egyre távolodik Franciaors gt l. A gazdasági szférában tapasztalható változásokon t l jól látszik ez például a francia nyelvhasználat kapcsán is. A 2022 novemberében Dzszerba szigetén tartott Nemzetközi Frankof nia Szervezet (OIF) 18. csúcstalálkozóján a [marokkói delegációt](#) egy külügyminisztériumi főosztályvezető vezette, ami önmagában is szimbolikus, ha összevetjük azzal, hogy több korábbi hasonló eseményen maga a király jelent meg népes küldöttség élén. A franciául beszél k s m t  tekintve az  szak-afrikai ország a negyedik a világon, 14 millióan beszélnek franciául, ezzel Marokkó

a francia nyelv jelentős bástyájának számít. A több mint három tucat francia iskolában [46 500](#) diák tanul. Marokkó oktatási intézményeinek kétharmadában oktatják a francia nyelvet. Mindazonáltal az utóbbi években az angol egyre inkább elterjedőben van és szorítja ki a franciát, különösen az új generáció köreiben. Franciaországban, jóllehet, a legnagyobb külföldi egyetemi diákkontingenst a marokkóiak adják évente 45 ezer diákkal, a párizsi kormány hosszú távon mégis jelentős csökkenéstől tart, ami természetesen befolyását is visszavetheti az észak-afrikai országban.

ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK

Minden jel arra utal, hogy a történelmi okokra visszavezethető szoros francia–marokkói kapcsolat fellazulóban van. Rabat egyre egyértelműbben egyenrangú félként kíván fellépni Franciaországgal fennálló viszonyában. Marokkó ráadásul a nyugat-afrikai térség legerősebb központjaként és az egész déli kontinens meghatározó hatalmaként az arab világ egyik szószólója kíván lenni. Mindezzel párhuzamosan az egykori gyarmattartókkal, többek között Franciaországgal szembeni afrikai ellenérzéseket sem tudja, akarja Rabat minden esetben korlátozni. Talán nem véletlen, hogy a katarai labdarúgó világbajnokság alatt a marokkói csapat győzelme vagy veresége után egyfajta csatatérre váltak a francia nagyvárosok utcái, még akkor is, ha a túlkapások felelőseinek jó része a külvárosi huligánokból állt, és nem feltétlenül az észak-afrikai országhoz köthető személyekből. Szinten ehhez a Franciaország-ellenességhez és ezen keresztül a nyugati civilizációval szembeni ellenérzésekhez kapcsolódnak egyes, Marokkóhoz köthető muzulmán vezetők gyűlöletbeszédei, aktivitásai, amit például a kitoloncolni kívánt, de a rendőrség elől megszökő [Hassan Iquioussen](#) esete is jól mutat.

A francia–marokkói kapcsolatok mérföldkőhöz érkeztek, egy új korszak kezdődik, amelyben Franciaország privilegizált helyzete egyre kevésbé egyértelmű, de mindez nem jelenti azt, hogy elkerülhetetlen Párizs és Rabat viszonyának feszültté válása. A két országot számos területen szoros kapcsolat fűzi egymáshoz, de fontos, hogy ezek a szálak az új nemzetközi és nemzeti kontextusban újra legyenek gondolva mindkét fél részéről azzal a céllal, hogy a bizalom helyreálljon. A meggyengült Franciaország aligha folytathat egyfajta paternalista politikát, de Marokkó sem tehet úgy, mintha a francia befolyás csak negatív következményekkel járt volna. Nagyon sok múlhat a francia politikai akaraton és a személyes kapcsolatokon is. Mindezt figyelembe véve különösen nagy jelentőséggel bír majd Macron elnök és a marokkói uralkodó 2023 januárjára tervezett találkozója.